

Lapsen etu vai perusoikeusloukkaus?

Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus lapsen edun ja perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta

Perusoikeudet
ON-työ/Tutkielma

Laatija:
Otto Härkönen

15.4.2024

ON-työ / Tutkielma

Oppiaine: Oikeustiede – Perusoikeudet, erikoistumisjakso

Tekijä(t): Otto Härkönen

Otsikko: Lapsen etu vai perusoikeusloukkaus? Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus lapsen edun ja perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta

Ohjaaja(t): Veli-Pekka Viljanen

Sivumäärä: IX + 26 sivua

Päivämäärä: 15.4.2024

Poikalasten uskontoon tai kulttuuriin perustuva ympärileikkaaminen on vanha ja keskeinen osa juutalaisuutta ja islaminuskoa. Suomessa evankelisluterilaisen valtaväestön keskuudessa poikien ympärileikkaus ei ole yhtä yleistä, mutta globalisaation ja yhteiskunnan moninaistumisen myötä niitä tehdään myös Suomessa. Niin yhteiskunnallisesti kuin perus- ja ihmisoikeudellisesti tulenarka aihe on oikeudellisesti pelkästään korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön varassa, mikä osoittautuu monella tapaa ongelmalliseksi.

Tutkielman tavoitteena on selvittää täyttääkö Suomen tämänhetkinen oikeustila poikien ympärileikkauksen osalta perustuslaista johtuvan julkisen vallan velvollisuuden turvata jokaisen perus- ja ihmisoikeudet. Tutkimuskysymykset ovat: 1. Millainen tämänhetkinen oikeustila Suomessa on poikien ympärileikkausten suhteen ja onko se riittävä turvaamaan poikalasten perusoikeudet suhteessa huoltajan oikeuksiin? 2. Miten lapsen etu määritellään ja miten se asettuu ympärileikkaukskontekstiin? Tutkielman metodi on lainopillinen. Pyrin tekemään perusteltuja kannanottoja voimassa olevasta oikeudesta sekä arvioimaan poikien ympärileikkauksen vallitsevaa oikeustilaa kriittisesti. Poikien ympärileikkauksen sääntely perustuu kolmeen korkeimman oikeuden ratkaisuun (2008:93, 2016:24 ja 2016:25), jotka toimivat keskeisinä lähteinä tutkielmassa. Lisäksi tutkielman lähteinä on käytetty kotimaista viranomaisaineistoa, oikeuskirjallisuutta etenkin lapsioikeuden osalta sekä kansainvälisoikeudellista aineistoa painottuen YK:n yleissopimukseen lapsen oikeuksista.

Tällä hetkellä poikalasten ympärileikkaus on sallittu korkeimman oikeuden asettamin reunaehdoin: toimenpiteen on oltava asianmukaisesti suoritettu sekä objektiivisesti arvioiden selvästi ja yksiselitteisesti lapsen edun mukainen. Ympärileikkausta ei voida oikeuttaa vedoten pelkästään huoltajien uskonnonvapautteen tai huoltajien oikeuteen kasvattaa lastaan oman uskontonsa mukaisesti. Suomen oikeustila poikien ympärileikkauksen osalta kulminoituukin lapsen etuun ja siihen, miten korkein oikeus on sen määritellyt. Nykyisenlainen tilanne on ongelmallinen etenkin lapsen perus- ja ihmisoikeuksien täysimääräisen toteutumisen kannalta. Lapsen oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, uskonnonvapautta sekä itsemääräämisoikeutta on rajoitettu melko suppeasti ja yksipuolisesti perustellulla lapsen edulla. Suurin ongelma on lain tasoisen sääntelyn puuttuminen, jolloin laajat ja kiperät kysymykset ympärileikkaukseen ja lapsen etuun liittyen on jätetty yksinomaan tuomioistuinten tulkinnan varaan.

Monipuolinen ja laaja-alainen yhteiskunnallinen keskustelu aiheesta on tarpeen, mikä toteutuu paremmin lainsäädäntömenettelyssä kuin yksittäistapauksia tuomioistuimessa ratkottaessa. Lapsen etu on käsitteenä abstrakti ja tapauskohtainen, jota tuskin pystytään tyhjentävästi määrittelemään lainsäädännölläkään. Lainsäädännöllä pystyttäisiin kuitenkin puuttumaan nykytilan ongelmakohtiin, jolloin kaikkien osapuolten perusoikeudet kyettäisiin turvaamaan tyydyttävämmiin.

Avainsanat: ympärileikkaus, uskonnonvapaus, lapsen etu, perusoikeudet, ihmisoikeudet

Sisällys

Lapsen etu vai perusoikeusloukkaus?	I
Lähteet.....	IV
Lyhenteet.....	IX
1 Johdanto.....	1
1.1 Yleistä	1
1.2 Tutkimuskysymys ja -menetelmä.....	2
2 Poikien ympärileikkauksen sääntely.....	4
2.1 Sääntely Suomessa.....	4
2.1.1 Ratkaisu KKO 2008:93	4
2.1.2 Ratkaisut KKO 2016:24 ja 2016:25	6
2.2 Kansainvälisoikeudellinen sääntely	7
3 Lapsen asema	10
3.1 Huoltajan kasvatusoikeus ja -velvollisuus.....	10
3.2 Lapsen edun ensisijaisuus.....	11
3.2.1 Lapsen etu ympärileikkaukskontekstissa	13
3.2.2 Lapsen oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon	15
4 Ympärileikkauksen perusoikeuskollisio: uskonnonvapaus ja oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen	17
4.1 Uskonnonvapauden lähtökohdat ja lapsen oma uskonnonvapaus.....	17
4.2 Rajoittaminen ja suhde PL 7 §:n henkilökohtaiseen koskemattomuuteen	18
4.2.1 Perustuslain 7 §:n takaamat oikeudet	18
4.2.2 Uskonnonvapauden rajoittaminen	20
5 Johtopäätökset	22
5.1 KKO 2008:93 ympärileikkaussääntelyn lähtökohtana	22
5.2 Lainsäädäntötarve	25

Lähteet

Kirjallisuus

de Godzinsky, Virve 2013, 5. luku: Lapsen etu ja osallisuus tahdonvastaisissa huostaanottoasioissa teoksessa: Nieminen, Liisa ja Hakalehto-Wainio, Suvianna. Lapsioikeus murroksessa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 2013.

Fox, Marie & Thomson, Michael 2009, Reconsidering 'Best Interests' Male Circumcision and the Rights of the Child. Teoksessa Denniston, George C., Frederick Mansfield. Hodges, and Marilyn Fayre. Milos. "Circumcision and Human Rights." Dordrecht; Springer, 2009.

Hakalehto-Wainio, Suvianna 2013, 1. luku: Lapsen oikeudet ja lapsen etu lapsen oikeuksien sopimuksessa teoksessa: Nieminen, Liisa ja Hakalehto-Wainio, Suvianna. Lapsioikeus murroksessa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 2013.

Hakalehto, Suvianna 2016, Lapsen edun arviointi korkeimman oikeuden perheoikeudellisissa ratkaisuissa. Defensor Legis 3/2016, sivut 427–445.

Hakalehto, Suvianna ja Helander, Merike 2017, Poikien ei-lääketeollinen ympärileikkaus lapsen oikeuksien näkökulmasta. Defensor Legis 6/2017, sivut 942–961.

Hakalehto, Suvianna ja Toivonen, Virve 2021. Lapsen oikeudet perheessä. Helsinki: Kauppakamari, 2021.

Hyttinen, Tatu 2015. Syytön tai syyllinen: tutkimus syyllisyyskysymyksen ratkaisemisesta. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 2015.

Hyttinen, Tatu ratkaisusta KKO 2016:24 teoksessa: Backman, Eero ja Timonen, Pekka. KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022. Helsinki: Talentum Media Oy, 2016.

Hyttinen, Tatu ratkaisusta KKO 2016:25 teoksessa: Backman, Eero ja Timonen, Pekka. KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022. Helsinki: Talentum Media Oy, 2016.

Kangas, Urpo 2013, Kenen tapa on oikeutta? Lakimies 1/2013, sivut 102–107.

Kattelus, Mervi (päätoim.), Sariola, Suvi (toim.), Suomen Lääkäriliitto, Lääkärin etiikka 8. painos, 2021 sivu 131.

Korpilahti, Ulla (toim.). Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:17, Väkivallaton lapsuus 2020–2025 Helsinki 2021 sivut 164–165.

Lahti, Raimo 2010, Poikien ympärileikkaus – monikulttuurista rikosoikeutta, sivut 51–67 teoksessa: Porttikivi, Janne ja Tiihonen, Jussi. Mies väärästä tiedekunnasta: Ari Hirvosen 50-vuotisjuhlakirja. Helsinki: Loki-kirjat, 2010.

Linnanmäki, Kirsikka 2019. Lapsen etu huoltoriidan tuomioistuinsovittelussa: lapsioikeutta, sovitteluteoriaa ja empiriaa yhdistävä tutkimus. Helsinki: Alma Talent, 2019.

Nylund, Anna 2021. Kohti lapsen todellista osallisuutta: juhlapuheista asenteiden ja toimintatapojen muutokseen, teoksessa: Hakalehto, Suvianna ja Virve, Toivonen (toim.) Lapsen oikeudet perheessä. Helsinki: Kauppakamari, 2021.

Ojanen, Tuomas ja Scheinin, Martin 2005. Uskonnon ja omantunnon vapaus (PL 11 §) teoksessa: Hallberg Pekka, Karapuu Heikki, Ojanen Tuomas, Scheinin Martin, Tuori Kaarlo ja Viljanen Veli-Pekka. Perusoikeudet. Helsinki: Sanoma Pro, 2005.

Pellonpää, Matti 2005. Henkilökohtainen koskemattomuus (PL 7§) teoksessa: Hallberg Pekka, Karapuu Heikki, Ojanen Tuomas, Scheinin Martin, Tuori Kaarlo ja Viljanen Veli-Pekka. Perusoikeudet. Helsinki: Sanoma Pro, 2005.

Siltala, Raimo 2001. Johdatus oikeusteoriaan. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2001.

Tolvanen, Matti ratkaisusta KKO 2008:93 teoksessa: Backman, Eero ja Timonen, Pekka. KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022. Helsinki: Talentum Media Oy, 2016.

Viljanen, Veli-Pekka 2001. Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Helsinki: Talentum, 2001.

Virallislähteet

Hallituksen esitykset ja valiokuntien lausunnot

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

LaVM 12/2018 vp. Lakivaliokunnan mietintö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

PeVM 25/1994 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö: hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

Muut virallislähteet

LAPS/368/2013

Lapsiasiavaltuutetun aloite sosiaali- ja terveysministeriölle poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta koskevan lainsäädännön säätämiseksi, 8.10.2015.

STM/242/2015

Sosiaali- ja terveysministeriön ohje poikien ei-lääketieteellisestä ympärileikkauksesta, 20.1.2015.

Kansainväliset virallislähteet

Euroopan neuvosto 2013, n:o 1952

Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselma numero 1952, 2013: Children's right to physical integrity.

CRC/GC/2003/5

YK:n lapsen oikeuksien komitea: yleiskommentti numero 5 (2003), Lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleiset täytäntöönpanotoimenpiteet (4 artikla, 42 artikla ja 44 artiklan 6 kohta).

CRC/C/GC/13

YK:n lapsen oikeuksien komitea: yleiskommentti numero 13 (2011), Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi.

CRC/C/GC/14

YK:n lapsen oikeuksien komitea: yleiskommentti numero 14 (2013), lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta).

CRC/C/GC/18

YK:n lapsen oikeuksien komitean ja naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean yleiskommentti numero 18 (2014), haitallisista käytännöistä.

CCPR/C/21/Rev.1/Add.4.

YK:n ihmisoikeuskomitean yleiskommentti numero 22, 1993: Article 18 Freedom of Thought, Conscience or Religion.

CRC/C/15/Add.272

YK:n lapsen oikeuksien komitea: Sopimusvaltioiden yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti antamien raporttien käsittely Suomen osalta, 2005.

CRC/C/FIN/CO/4

YK:n lapsen oikeuksien komitea: Sopimusvaltioiden yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti antamien raporttien käsittely Suomen osalta, 2011.

Oikeustapaukset

KKO 2008:93

KKO 2016:24

KKO 2016:25

Medialähteet

Edilex uutinen 7.10.2013, toimittaja: Jani Surakka, Pohjoismaiset lapsiasiavaltuutetut: Poikien saatava itse päättää ympärileikkauksesta. <https://www-edilex-fi.ezproxy.utu.fi/uutiset/37709?allWords=ymp%C3%A4rileikkaus&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=609027> (Viitattu 21.2.2024).

Ilta-Sanomat artikkeli 29.12.2019, STT: Suomi maallistuu, mutta maailma muuttuu yhä uskonnollisemmaksi – Islam kuroo kiinni kristinuskon etumatkaa. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006357027.html> (Viitattu 19.3.2024).

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen verkkouutinen 27.10.2010: Poikien ei-lääketieteellisistä ympärileikkauksista ei tarvita lakia. <https://stm.fi/-/poikien-ei-laaketieteellisista-ymparileikkauksista-ei-tarvita-lakia> (Viitattu 11.2.2024).

Yle artikkeli 2.3.2016, Jussi Sohlberg: Kirkon tutkija Jussi Sohlberg: Suomi maallistuu, moninaistuu uskonnollisesti, mutta myös luterilaisuus säilyy. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/03/02/kirkon-tutkija-jussi-sohlberg-suomi-maallistuu-moninaistuu-uskonnollisesti> (Viitattu 19.3.2024).

Lyhenteet

Biolääketiedesopimus	yleissopimus ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla (SopS 24/2010)
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18–19/1990)
HE	hallituksen esitys
KKO	korkein oikeus
KP-sopimus	Kansalaisyhteiskunnan ja poliittisten oikeuksien koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 8/1976)
LHL	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)
LOS	YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 60/1991)
PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 Johdanto

1.1 Yleistä

Poikien ympärileikkaus on vanha ja globaalisti melko yleinen uskonnollinen rituaali. Uskonnollisten syiden lisäksi ympärileikkauksia suoritetaan myös terveys- tai hygieniasyistä sekä esteettisistä syistä. Uskontoon perustuvalla ympärileikkauksella pyritään liittämään lapsi osaksi vanhempien uskonnollista yhteisöä, jolla on merkitystä lapsen identiteetin ja kehittymisen kannalta. Aihe on perus- ja ihmisoikeudellisesti tulenarka, ja sillä on kytkentöjä etenkin lapsi- ja perheoikeuteen. Suomen ympärileikkaussäätely nojaa tällä hetkellä korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöön, mikä on ongelmallista perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Lainsäädännön puuttuessa, ympärileikkaukselle on ikään kuin hiljainen hyväksyntä. Oikeudellisesti poikien ympärileikkaus on jännitteinen etenkin poikalapsen henkilökohtaisen koskemattomuuden ja vanhempien uskonnonvapauden ja perhe-elämän suojan kannalta. Lisäksi ympärileikkaus liittyy läheisesti myös lapsen oman uskonnonvapauden toteutumiseen, lapsen edun määrittelyyn sekä lapsen itsemääräämisoikeuteen.

Uskonnon merkitys Pohjoismaissa – joihin myös Suomi kuuluu – on laskenut ja maallistuminen vahvistunut. Globalisaation ja väestön moninaistumisen myötä Suomen oikeusjärjestyksen piirissä elää yhä enemmän ihmisiä, joilla on valtaväestöstä poikkeava uskonnollinen vakaumus tai maailmankatsomus.¹ Suomi on pääsääntöisesti evankelisluterilainen, johon poikien ympärileikkaustraditio ei kuulu yhtä kiinteästi kuin islaminuskoon tai juutalaisuuteen. Siinä missä perus- ja ihmisoikeuksiin lukeutuva uskonnonvapaus takaa kaikille ihmisille oikeuden harjoittaa tai olla harjoittamatta uskontoaan, on hyvä pitää mielessä myös muiden perus- ja ihmisoikeuksien merkitys uskonnonvapauden laajuuteen. Kenenkään perusoikeuksien toteutumisella ei voida vaarantaa toisen henkilön perusoikeuksien toteutumista.

Pohjoismaat ovat olleet etupäässä sääntöpohjaisen sekä perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittavan yhteiskunnan rakentamisessa. Lainsäätäjä on tuonut perus- ja ihmisoikeudet vahvasti velvoittavaksi osaksi oikeusjärjestystä. Yksilön oikeudet ja itsemääräämisoikeus ovat erottamaton osa suomalaista oikeuskulttuuria sekä kantava teema pohjoismaisessa ajattelussa.

---

¹ ks. Ilta-Sanomat artikkeli 2019 & Yle artikkeli 2016

Näiden oikeuksien rajoittamiselle on tarkat menettelylliset edellytykset, minkä lisäksi ne on kyettävä perustelemaan myös sisällöllisesti tyydyttävästi.

Tätä taustaa vasten pyrin tarkastelemaan, täyttääkö nykyisenlainen oikeustila poikien ympärileikkauksen osalta perustuslain 22 §:n mukaisen julkisen vallan velvollisuuden turvata perus- ja ihmisoikeudet sekä mihin lapsen etu ja itsemääräämisoikeus asettuu osana tätä pohdintaa. Perustuslaki turvaa samat oikeudet jokaiselle henkilölle, myös lapsille. Tutkielman motivaationa on pohtia, voidaanko yksilön perusoikeuksia ja itsemääräämisoikeutta loukata tai rajata kasvatusoikeuteen ja niin ikään perusoikeuksiin nojautuviin yhteisöllisiin ja uskonnollisiin intresseihin vedoten. Tutkielman inspiraationa on myös pohtia, kuinka pitkälle ja missä laajuudessa lapsen huoltajilla on oikeus määrittää oman lapsensa etu ja identiteetti loukkaamatta lapsen subjektiivisia näkemyksiä ja oikeuksia. Samalla tutkielma kohdistaa kritiikkiä myös lainsäätäjää kohtaan: aiheen tulenarkuus ja sääntelyn vaikeus eivät ole päteviä syitä jättää näin perusoikeusherkkää kokonaisuutta pelkästään oikeuskäytännön varaan. Aiheen kiperuus pikemminkin korostaa lainsäädännön tarvetta. Sellaisen lainsäädännön, joka on tarpeeksi sensitiivinen tunnistamaan erilaisten ihmisten taustat ja niiden merkityksen, mutta asettaa samalla selkeät rajat, jotta kenenkään perus- ja ihmisoikeudet eivät vaarannu.

Tutkielmassa ympärileikkauksella tarkoitetaan vain ei-lääketieteellisin perustein suoritettuja ympärileikkauksia. Ei-lääketieteellisellä ympärileikkauksella viitataan etenkin uskonnon tai kulttuurin perusteella suoritettuihin ympärileikkauksiin. Näin ollen tutkielmassa ei käsitellä lääketieteellisin syin suoritettuja ympärileikkauksia. Tutkielma on rajattu koskemaan vain alaikäisten poikalasten ympärileikkausta, mikä tapahtuu usein pojan huoltajien aloitteesta, kun poikalapsi on noin taaperoikäinen. Näin ollen toimenpide suoritetaan yleisesti ottaen ilman poikalapsen suostumusta tai kuulemistä. Huoltajalla ja vanhemmalla tarkoitetaan molemmilla henkilöä, joka vastaa lapsen hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta. Tutkielmassa ei käsitellä tyttöjen sukuelinten silpomista. Tutkielman ulkopuolelle jäävät myös yhdenvertaisuus argumentit tyttöjen ja poikien ympärileikkauksen osalta.

1.2 Tutkimuskysymys ja -menetelmä

Tutkielman tarkoituksena on pohtia vallitsevaa kotimaista oikeustilaa poikien ympärileikkauksen osalta, ja tätä kautta arvioida sen yhteensopivuutta perus- ja ihmisoikeuksista sekä kansainvälisistä sopimuksista johdettaviin velvoitteisiin.

Tutkimuskysymysten osalta pyrin selvittämään, millainen tämänhetkinen oikeustila Suomessa

on poikien ympärileikkausten suhteen ja onko se riittävä turvaamaan poikalasten perusoikeudet suhteessa huoltajan oikeuksiin. Lisäksi pyrin selvittämään, miten lapsen etu määritellään ja miten se asettuu ympärileikkauskontekstiin. Yhtäältä tarkastelen korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä johdettavaa lapsen edun keskeisyyttä ympärileikkauksen oikeutuksena ja toisaalta uskonnonvapauden perusoikeuskollisiota henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Tutkielma on lainopillinen, eli tarkoitukseni on systematisoida ja tulkita voimassa olevaa oikeutta poikien ympärileikkaukseen liittyen. Pyrin tekemään sekä perusteltuja kannanottoja voimassa olevasta oikeudesta että arvioimaan poikien ympärileikkauksen vallitsevaa oikeustilaa kriittisesti. Tutkielmassa on siis sekä vallitsevan että kriittisen lainopin piirteitä.²

Esittelen aluksi ympärileikkauksen kotimaisen sääntelyn pohjan, johon kuuluu pääasiassa kolme korkeimman oikeuden ratkaisua sekä eri viranomaisten lausuntoja. Tässä yhteydessä esittelen myös ympärileikkaukseen läheisesti vaikuttavia kansainvälisiä oikeuslähteitä etenkin lapsen oikeuksien osalta. Tämän jälkeen käsittelen lapsen asemaa ja oikeuksia ympärileikkaukskontekstissa. Seuraavaksi käsittelen ympärileikkausta perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta sekä siihen liittyvää perusoikeuskollisiota. Lopuksi esittelen keskeisiä ongelmakohtia aiheeseen liittyen sekä johtopäätöksiä ympärileikkauksen oikeuttamisesta ja vallitsevasta oikeustilasta.

Koska aiheesta ei ole suoraa lainsäädäntöä, keskityn ympärileikkaukseen liittyvän oikeustilan arviointiin korkeimman oikeuden ratkaisujen, relevantin oikeuskirjallisuuden sekä kansainvälisen oikeuden kautta. Yksi keskeisimmistä lähteistä on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Lisäksi lähdeaineistoon kuuluu niin kotimaisia lainvalmisteluasiakirjoja ja viranomaisaineistoa kuin kansainvälisten instituutioiden, kuten YK:n lapsen oikeuksien komitean, kannanottoja. Lähdeaineistona käytetyllä oikeuskirjallisuudella pyrin muodostamaan käsitystä lapsen asemasta perheessä ja lapsen edun käsitteestä.

Lapsioikeudelliset näkökulmat ovat relevantteja, sillä ympärileikkauksen oikeutus nojaa korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön mukaisesti lapsen etuun. Lähdeaineistona toimii myös poikien ympärileikkauksesta jo tehdyt kotimaiset oikeudelliset tutkimukset.³

---

² Siltala 2001, s. 17–18

³ esim. Hakalehto – Helander DL 2017

2 Poikien ympärileikkauksen sääntely

2.1 Sääntely Suomessa

Suomessa poikien ei-lääketieteellisestä ympärileikkauksesta ei ole suoraa lainsäädäntöä. Tämä johtunee siitä, ettei poikien ympärileikkaukseen suhtautumisesta vallitse yksimielisyyttä Suomessa tai edes Euroopassa.⁴ Aihe on niin yhteiskunnallisesti kuin perus- ja ihmisoikeudellisesti herkkä, joten sen täsmällinen sääntely on haastavaa mutta myös tärkeää.

Sen sijaan lainsäädännön tarpeesta on käyty aktiivista keskustelua jo pitkään.

Lapsiasiavaltuutettu on korostanut, että lapsen oikeuksien näkökulmasta nykyisenkaltainen tilanne on ongelmallinen ja lainsäädännön aikaansaaminen välttämätöntä.⁵

Lapsiasiavaltuutettu on suhtautunut kielteisesti ilman lapsen suostumusta tehtävään ympärileikkaukseen, korostaen toimenpiteen lopullisuutta ja lapsen oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.⁶

Lapsiasiavaltuutetun lausunto liittyy vuoden 2015 alussa julkaistuun sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ohjeeseen. Ohjeessa STM ei pidä uskonnollisista syistä aina mahdollisena ympärileikkauksen siirtämistä ajankohtaan, jolloin poikalapsi kykenee ikänsä puolesta muodostamaan suostumuksen. Ohjeen mukaan ympärileikkaukseen tarvitaan molempien huoltajien kirjallinen suostumus. Tämän lisäksi pojalle tulisi antaa riittävät tiedot ympärileikkauksesta ja tätä olisi kuultava, mikäli se on pojan iän ja kehitystason puolesta mahdollista. Ohje määrittelee olosuhteet ympärileikkauksen suorittamiseen muun muassa kivunlievityksen ja ympärileikkauksen tekijän osalta.⁷ STM:n antama ohje ei ole oikeudellisesti sitova. Se ei myöskään tarjoa keinoja puuttua tai valvoa ohjeen vastaista toimintaa, mikä tekee siitä lapsen oikeuksien tehokkaan toteutumisen kannalta riittämättömän.⁸

2.1.1 Ratkaisu KKO 2008:93

Poikien ei-lääketieteellisen ympärileikkauksen oikeustila Suomessa perustuu korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöön. Tapauksessa KKO 2008:93, A oli suorittanut lääkirillä

---

⁴ Hakalehto – Helander DL 2017 s. 942

⁵ LAPS/368/2013, s. 2/8

⁶ LAPS/368/2013, s. 3/8

⁷ STM/242/215

⁸ Hakalehto – Helander DL 2017 s. 957

uskonnollisiin syihin perustuvan ympärileikkauksen 4,5 vuoden ikäiselle pojalleen. KKO arvioi, oliko A:n menettely rangaistavaa pahoinpitelynä tai siihen yllytyksenä. Ratkaisussa KKO toteaa, että tällainen toimenpide, jolla peruuttamattomasti poistetaan tervettä kudosta, merkitsee puuttumista henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen. Ympärileikkaus siis lähtökohtaisesti täyttää pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön.⁹ KKO lisää, että lapsen vanhempien perusoikeustasolla suojatusta oikeudesta lapsen uskonnon mukaiseen kasvatukseen ei sinänsä voida johtaa perustetta kajota lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen.¹⁰

Tästä huolimatta ympärileikkausta ei KKO:n mukaan voitu pitää oikeudenvastaisena kyseisessä tapauksessa. KKO korostaa, että ympärileikkauksen puolustettavuutta on arvioitava kokonaisuutena nimenomaan lapsen edun kannalta. KKO perustelee toimenpiteen hyväksyttävyyttä kahdella seikalla: 1. toimenpiteen on oltava lapsen etujen mukainen ja edistää lapsen hyvinvointia ja kehitystä; 2. ympärileikkauksen katsotaan olevan verraten vähäinen puuttuminen lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen, mikäli se suoritetaan lääketieteellisesti asiallisella tavalla.¹¹ Lapsen edun mukaisuutta perusteltiin sillä, että uskonnollisista syistä tehdyllä ympärileikkauksella voidaan arvioida olevan myönteistä merkitystä pojan identiteetin kehittymisen sekä uskonnolliseen ja sosiaaliseen yhteisöön kiinnittymisen kannalta.¹² Vähäistä puuttumista lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen puolestaan perusteltiin sillä, ettei asianmukaisesti suoritetusta ympärileikkauksesta aiheudu terveydellistä tai pysyvää haittaa.¹³

Korkein oikeus siis yhtäältä toteaa ei-lääketieteellisen ympärileikkauksen täyttävän pahoinpitelyn tunnusmerkistön ja ettei vanhempien uskonnonvapaudella voida pelkästään perustella lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen puuttumista. Toisaalta KKO myös toteaa, että jos uskonnon perusteella tehdyllä ympärileikkauksella voidaan perustellusti ja objektiivisesti arvioiden katsoa olevan positiivisia vaikutuksia lapsen edun ja -identiteetin muodostumisen kannalta, on toimenpide oikeudellisesti hyväksyttävissä. Ympärileikkauksen nimenomaisen positiivisen sääntelyn puuttuessa, on kyseinen ratkaisu asettunut lähtökohdaksi myöhempiin tulkintoihin poikien ympärileikkauksiin liittyvissä perus- ja

---

⁹ KKO 2008:93, kohta 4

¹⁰ KKO 2008:93, kohta 21

¹¹ KKO 2008:93, kohta 25

¹² KKO 2008:93, kohta 26

¹³ KKO 2008:93, kohta 25

ihmisoikeuskysymyksissä. Vuonna 2010 STM piti ratkaisua riittävänä vastaamaan keskeisimpiin oikeudellisiin kysymyksiin eikä nähnyt tarvetta asiaa koskevalle lainsäädännölle.¹⁴

2.1.2 Ratkaisut KKO 2016:24 ja 2016:25

Ratkaisussa KKO 2016:24 oli kyse vuonna 2010 voimaantulleen Euroopan neuvoston yleissopimuksen¹⁵ vaikutuksesta KKO 2008:93 ratkaisun tulkintaan. Tapauksessa A oli ympärileikkauttanut 7- ja 12-vuotiaat lapset molempien vanhempien suostumuksella. Biolääketiedesopimuksen 1. artiklan mukaan jokaisen koskemattomuutta kunnioitetaan biologian ja lääketieteen sovellusten alalla. 5. artiklan mukaan terveyteen kohdistuva toimenpide voidaan suorittaa vain, jos kyseinen henkilö on antanut suostumuksensa vapaasta tahdostaan ja tietoisena kaikista asiaan vaikuttavista seikoista. 6. artikla lisää, että mikäli henkilö ei voi antaa suostumustaan, toimenpide voidaan suorittaa vain, jos siitä on välitöntä hyötyä. Sopimuksen merkitystä tarkasteltiin siis nimenomaan lapsen oman suostumuksen selvittämisen kannalta.

KKO katsoo, ettei biolääketiedesopimusta voida soveltaa arvioitaessa uskonnon perusteella tehdyn ympärileikkauksen oikeutusta, koska kyseisen sopimuksen tarkoitus ja päämäärä ei ole ollut säännellä poikien ympärileikkausta ja koska se on tehty nimenomaan biolääketieteen sovelluksia ja terveydenhuollon toimenpiteitä silmällä pitäen.¹⁶ KKO kuitenkin toteaa, että sopimuksesta ilmenevät yleiset periaatteet voivat tulla huomioon otetuiksi myös ei-lääketieteellisin perustein tehdyissä ympärileikkauksissa.¹⁷ Näin ollen etenkin 12-vuotiaan pojan mielipide olisi tullut selvittää ennen ympärileikkauksen toteuttamista.¹⁸ Koska toimenpide oli tehty lääketieteellisesti arvioiden asianmukaisesti ja olosuhteet lapsen edun ja yhteisöön kiinnittymisen osalta vastasivat KKO 2008:93 olosuhteita, KKO arvioi, että ympärileikkaukset olivat lapsen edun mukaisia eikä niitä voida pitää oikeudenvastaisina.¹⁹

Ratkaisussa KKO 2016:25 oli puolestaan kysymys vain toisen huoltajan (B) tahdosta suorittaa ympärileikkaus tekoaikaa neljän kuukauden ikäiselle poikavauvalle. Koska toimenpiteelle ei

---

¹⁴ STM:n verkkouutinen, 2010: ”Poikien ei-lääketieteellisistä ympärileikkauksista ei tarvita lakia” 27.10.2010

¹⁵ SopS 23–24/2010: Yleissopimus ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla, jäljempänä biolääketiedesopimus

¹⁶ KKO 2016:24, kohta 14

¹⁷ KKO 2016:24, kohta 16

¹⁸ KKO 2016:24, kohdat 32 ja 33

¹⁹ KKO 2016:24, kohdat 27 ja 34

ollut molempien huoltajien hyväksyntää, oli B:n toiminta pahoinpitelynä rangaistavaa eikä ympärileikkausta voitu pitää selvästi lapsen edun mukaisena.²⁰ Kun ympärileikkaukselle ei siis ole molempien huoltajien hyväksyntää, ei sitä korkeimman oikeuden mukaan voida pitää selvästi lapsen edun mukaisena. KKO toteaa, että kun kysymys on muusta kuin välttämättömästä terveydenhuoltoon liittyvästä toimenpiteestä, joka on mahdollista suorittaa myöhemminkin, on lapsen omalle tahdolle ja päätöksentekomahdollisuudelle annettava korostettua merkitystä.²¹ Hakalehdon ja Helanderin mukaan lapsen oman mieliteen selvittäminen korostuu, mikäli lasta kasvatetaan kahteen uskontoon tai kulttuuriin.²² Tällöin päätöstä ympärileikkauksen suorittamisesta tulee luonnollisesti lykätä, kunnes lapsi kykenee muodostamaan oman kantansa asiaan.

On myös huomionarvoista, että poiketen STM:n näkemyksestä²³, korkein oikeus katsoo, ettei yksittäistapauksiin annetuilla ratkaisuilla pystytä kattavasti hallitsemaan ei-lääketieteellisten syiden perusteella tehtyjen ympärileikkausten oikeudellista asemaa. KKO vetoaa lainsäädäntömenettelyn tarpeellisuuteen ja toteaa ympärileikkauksen hyväksyttävyyden arvioinnin edellyttävän laaja-alaista ja monitahoista lapsen kokonaisedun punnintaa.²⁴

2.2 Kansainvälisoikeudellinen sääntely

Mikään Suomea sitova kansainvälinen ihmisoikeussopimus ei yksiselitteisesti kiellä poikien ympärileikkausta. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksesta ja YK:n lapsen oikeuksien komitean lausunnoista on kuitenkin johdettavissa näkökulmia ympärileikkauskysymykseen.

Elokuussa 1991 voimaantullut YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59–60/1991, jäljempänä LOS) velvoittaa jäsenvaltiot takaamaan lapselle henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti (6 art.). Lapsen kehityksen kaikenlainen vaarantaminen kielletään LOS artikloissa 32–37. LOS 24 artiklan mukaan lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta. Lapsen oikeuksien yleissopimus on laajin ja merkittävin lapsen oikeuksien turvaamiseen pyrkivä ihmisoikeusasiakirja.²⁵ Se sisältää

---

²⁰ KKO 2016:25, kohta 33

²¹ KKO 2016:25, kohta 27

²² Hakalehto – Helander DL 2017, s. 951–952

²³ ks. STM:n verkkouutinen 2010: ”Poikien ei-lääketieteellisistä ympärileikkauksista ei tarvita lakia” 27.10.2010

²⁴ KKO 2016:25, kohta 11

²⁵ Hakalehto – Helander DL 2017, s. 947

yksityiskohtaista sääntelyä ja suurin osa sen artikloista koskee lapsen oikeuksia perheen ulkopuolella eli viranomaisen velvollisuuksia suhteessa lapsiin.²⁶

LOS 19 artikla velvoittaa valtioita ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimenpiteisiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, silloin kun lapsi on vanhempansa tai huoltajansa hoidossa. YK:n lapsen oikeuksien komitea on täsmentänyt LOS 19 artiklan tulkintaa ja tarkoitusta: minkäänlainen lapsiin kohdistuva väkivalta ei ole hyväksyttävää, riippumatta siitä, kuinka vähäisestä väkivallasta on kyse. Vahingon vakavuus tai vahingoittamistarkoitus eivät ole komitean mukaan merkityksellisiä, eikä väkivallan määrittelyllä saa mitenkään heikentää lapsen absoluuttista oikeutta ihmisarvoon sekä ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen.²⁷ Komitea painottaa, että artiklan asettamat toimintavelvoitteet valtiolle ovat pakottavia.

LOS 24 artiklan 3 kohta velvoittaa jäsenvaltiot poistamaan lasten terveydelle vahingollisia perinteisiä tapoja. Komitea listaa lausunnossaan kiellettyjä haitallisia käytäntöjä, joihin kuuluu mm. naisten ja tyttöjen sukupuolielinten silpominen.²⁸ Poikien ympärileikkauksista ei suoraan mainita, mutta todetaan, ettei lista ole tyhjentävä. Komitea on myöhemmässä lausunnossaan korostanut, että myös pojat ovat väkivallan ja haitallisten käytäntöjen uhreja ja että heidän oikeuksiaan täytyy suojella mm. syrjinnän ja eriarvoisuuden poistamiseksi.²⁹

Harvoissa kansainvälisissä sopimuksissa tai muissa kansainvälisissä oikeuslähteissä otetaan suoraan kantaa poikien ympärileikkaukseen. Poikkeuksen muodostaa Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous vuonna 2013 antamassaan lausunnossa lapsen oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen.³⁰ Siinä yleiskokous esittää huolensa sellaisista lapsen fyysisistä koskemattomuutta loukkaavista toimenpiteistä, jotka esitetään hyödyllisinä lapselle itselleen. Yleiskokous mainitsee esimerkkinä mm. uskonnon perusteella tehdyt poikien ympärileikkaukset.³¹ Lausunnossa kehoitetaan jäsenvaltioita lisäämään tietoisuutta haitallisista käytännöistä sekä ryhtymään toimenpiteisiin, jotka vahvistavat lasten suojaa tässä

---

²⁶ Hakalehto-Wainio 2013, s. 18–19

²⁷ CRC/C/GC/13, kohta 9

²⁸ CRC/C/GC/13, kohta 29

²⁹ CRC/C/GC/18, kohta 4

³⁰ Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselma n:o 1952, 2013: Children's right to physical integrity.

³¹ Euroopan neuvosto 2013, n:o 1952, kohta 2.

kontekstissa.³² Poikien ympärileikkausta ei suoraan kehoteta kieltämään, kuten tyttöjen silpominen, mutta jäsenvaltioiden tulisi selkeästi määritellä asianmukaiset olosuhteet poikien ympärileikkauksen suorittamiselle.³³ Lisäksi yleiskokous pitää tärkeänä, että jäsenvaltiot turvaavat lapsen osallisuuden omaan fyysiseen koskemattomuuteen liittyvässä päätöksenteossa ja että jäsenvaltiot ryhtyvät lainsäädännöllisiin toimiin varmistaakseen, että tiettyjä operaatioita ei voida suorittaa ennen kuin lasta pystytään ikänsä puolesta asianmukaisesti kuulemaan.³⁴

KKO on todennut poikien ympärileikkauksen lähtökohtaisesti täyttävän pahoinpitelyn tunnusmerkistön.³⁵ Lapsen oikeuksien komitean tulkinta väkivallasta ja haitallisesta kohtelusta on laaja, joten toimenpide, jossa lapselta poistetaan elävää kudosta ilman tämän suostumusta, vaikuttaisi osuvan LOS 19 artiklan kieltämän toiminnan alle. Koska poikien ympärileikkausta ei kuitenkaan suoraan mainita, jää sen hyväksyttävyyden epäselväksi. On myös epäselvää, onko Suomi tosiasiallisesti onnistunut täyttämään LOS 19 artiklasta johtuvan lainsäädäntövelvoitteen, kun pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävää sekä perus- ja ihmisoikeudellisesti kiistanalaista toimintaa ei ole lailla säännelty. Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen antaman lausunnon valossa on kuitenkin selvää, että tällaisen lainsäädännön puuttuessa Suomi ei ole onnistunut määrittelemään asianmukaisia olosuhteita poikien ympärileikkaukselle eikä ympärileikkauspäätöstä tehtäessä lapsen kuulemisen turvaamiselle.

---

³² Euroopan neuvosto 2013, n:o 1952, kohta 5.

³³ Euroopan neuvosto 2013, n:o 1952, kohta 7.5.1. ja 7.5.2.

³⁴ Euroopan neuvosto 2013, n:o 1952, kohta 7.7.

³⁵ ks. KKO 2008:93

3 Lapsen asema

Perustuslain 6.3 §:n mukaan lasta on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilönä. Tämä ilmentää näkökulman muutosta, jossa lapsi nähdään aikuisiin verrattuna tasavertaisena ja itsenäisenä oikeuksien haltijana eikä vain huoltajien oikeuksien ja velvollisuuksien kohteena.³⁶ Samalle ajatukselle perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Yleissopimus on maailman laajimmin ratifioitu sopimus ja se luo perustavanlaatuiset lähtökohdat lapsen oikeuksien tarkasteluun. Se asettaa lapsen edun ensisijaiseksi ratkaisuperusteeksi kaikessa lapseen liittyvässä päätöksenteossa. Lapsen edun tulee olla nimenomaan lähtökohta – pelkkä lapsen edun huomioiminen ei riitä.³⁷ Lapsen oikeuksien komitea on nostanut sopimuksen yleisperiaatteiksi syrjimättömyyden (LOS 2), lapsen edun ensisijaisuuden (LOS 3, 1 kohta), oikeuden kehitykseen (LOS 6) ja osallisuuden (LOS 12).³⁸ Korkein oikeus on niin ikään ratkaisukäytännössään lähtenyt siitä, että huoltajien oikeus päättää lapsen ympärileikkauksesta on sidoksissa lapsen etuun.³⁹ Onkin siis aiheellista tarkastella, mitä tarkalleen lapsen edulla tarkoitetaan ja miten se asettuu poikalasten ympärileikkaukskontekstiin.

3.1 Huoltajan kasvatusoikeus ja -velvollisuus

Lapsen oikeuksien sopimus ei sido suoraan huoltajia, mutta sopimusvaltion vastuulla on huolehtia, että lainsäädäntö sisältää sopimuksen toteutumisen kannalta olennaiset huoltajien oikeudet ja velvollisuudet. Tähän tarkoitukseen on laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983, jäljempänä LHL), jonka 1 §:n mukaan lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. LHL 4.1 §:n mukaan huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin LHL 1 §:ssä säädetään. Tämän tarkoituksen toteuttamiseksi huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, koulutuksesta, asuinpaikasta, harrastuksista sekä muista henkilökohtaisista asioista. Ennen huoltajan päätöksentekoa, on huoltajan otettava huomioon lapsen näkemykset asiasta lapsen kehitystasoa vastaavalla tavalla.⁴⁰

Lapsia koskevan sääntelyn lähtökohta on Godzinskyn mukaan se, että lapsen vanhemmat tietävät parhaiten, mikä on lapsen edun mukaista ja toimivat sen mukaan. Godzinskyn

---

³⁶ Hakalehto-Wainio & Toivonen 2021, s. 29

³⁷ Hakalehto-Wainio 2013, s. 32

³⁸ CRC/GC/2003/5, kohta 12

³⁹ ks. KKO 2008:93, KKO 2016:24 ja KKO 2016:25

⁴⁰ LHL 4 § 2. momentti

mukaan vanhemmat voivat tosiasiaa joko ottaa tai jättää ottamatta tämän huomioon.⁴¹ Perinteisesti lapsi on nähty epärationaalisen toimijana, jonka puolesta rationaalinen aikuinen tekee päätökset. Tällaisessa ajattelussa unohtuu, että myös aikuinen tekee päätöksiä väärin ja puutteellisin perustein.⁴² Hakalehto ja Toivonen huomauttavat, että LOS pyrkii muuttamaan lasten ja aikuisten välistä perinteisesti autoritaarista suhdetta.⁴³ Sopimus onkin rajoittanut huoltajien päätösvallan ulottuvuutta suhteessa lapseen, mutta se takaa myös huoltajien aseman lapsen ensisijaisina kasvattajina. LOS 3 artiklan mukaan valtion on otettava huomioon vanhempien oikeudet ja velvollisuudet. LOS 5 artikla velvoittaa jäsenvaltiot kunnioittamaan vanhempien oikeutta ohjata lapsiaan. LOS 18 artiklan mukaan huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Tälle vastuulle raamit asettaa lapsen etu. Vanhempien on huolehdittava kaikkien lapsen oikeuksien toteutumisesta, eivätkä he voi kasvatusvastuuseensa vedoten loukata lapsen oikeuksia tai kasvattaa lasta täysin omien mieltymysten mukaisesti.⁴⁴

Vanhempien asemaa vahvistaa PL 10 §:n perhe-elämän suoja, jota tukevat LOS 5 ja LOS 18 artiklat. Vanhempien päätäntävaltaa poikien ympärileikkauksesta on oikeutettu vedoten yksityiselämän suojan piiriin kuuluvaan perhe-elämän suojaan, jolloin valtiolla ei olisi oikeutta puuttua huoltajien lapselleen teettämiin ympärileikkauksiin. Korkein oikeus on todennut, että perhe-elämän suoja kattaa lähtökohtaisesti sen, että lapsen huoltajilla on oikeus päättää lapsensa kasvatuksesta ja siten myös oikeus kasvattaa lastaan uskontonsa ja kulttuurinsa vaatimusten mukaisesti.⁴⁵

Huoltajien oikeudet ja valta suhteessa lapseen ovat tasapainoilua yhtäältä kasvatuksellisen vapauden ja toisaalta lapselle kuuluvien oikeuksien ja erityisesti lapsen edun välillä. Huoltajien valta päättää lapsen asioista ei siis ole rajaton, mikä on hyvä pitää mielessä ympärileikkauksikysymystä arvioitaessa.

3.2 Lapsen edun ensisijaisuus

LOS 3 artiklan mukaan lapsen etu on asetettava edelle kaikissa lapsia koskevissa sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa. LOS

---

⁴¹ de Godzinsky 2013, s. 162

⁴² Nylund 2021, s. 335–336

⁴³ Hakalehto-Wainio & Toivonen 2021, s. 36

⁴⁴ CRC/C/GC/14, kohta 4 ja 5. ks. myös Hakalehto – Helander DL 2017, s. 944

⁴⁵ KKO 2008:93, kohta 14 ja 19

18 artiklan mukaan lapsen edun tulee määrätä myös vanhempien ja huoltajien toimintaa. Toimella tarkoitetaan päätöksiä, tekoja, menettelytapoja, ehdotuksia, palveluita, menettelyjä ja muita toimenpiteitä.⁴⁶ Lainsäädännöllä tulisi siis asettaa velvoite lapsen edun ensisijaisuudesta kaikissa toimissa. Linnanmäen mukaan Suomen perheoikeudellisessa traditiossa lapsen etu yhdistetään usein lapsen hyvinvointiin, kun taas LOS:n lähtökohtana lapsen edulle on lapsen kaikkien oikeuksien toteutuminen. Linnanmäki jatkaa, että esimerkiksi LHL keskittyy lapsen edun turvaamiseen lähinnä vain huoltajariidoissa, eikä lapsen etu ole siinä nimenomaisesti johtava periaate kuten LOS:ssa.⁴⁷ LHL:n esitöissä myös lakivaliokunta on ottanut kannan, jonka mukaan lapsen edun tulisi olla ensisijainen ja keskeisin harkintaperuste kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa.⁴⁸ LHL ei tästä huolimatta aseta selkeää velvoitetta vanhemmille toimia tämän mukaisesti, mikä tekee siitä huomattavasti suppeamman lapsen edun turvaamisen kannalta kuin LOS.

Lapsen etu ohjaa kaikkea lapseen kohdistuvaa päätöksentekoa, mutta sen sisältö vaihtelee kulttuureittain ja tapauskohtaisesti. Normina lapsen etu onkin melko abstrakti ja avoin, jolloin sen konkreettinen sisältö määrittyy tapauskohtaisesti ratkaisutoiminnassa.⁴⁹ YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen edun määrittäminen tulisi aloittaa arvioimalla niitä olosuhteita, jotka tekevät lapsesta ainutlaatuisen. Näitä olosuhteita ovat komitean mukaan esimerkiksi ikä, sukupuoli, kehitystaso, kokemukset, vähemmistöryhmään kuuluminen, fyysinen-, älyllinen- tai aistivamma sekä lapsen sosiaalinen ja kulttuurinen elinympäristö.⁵⁰ Komitean mukaan lapsen edun perimmäisenä tarkoituksena tulisi olla kaikkien yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täysimääräisen ja tehokkaan nautinnan sekä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen takaaminen.⁵¹ Komitea on listannut asioita, jotka tulisi aina huomioida lapsen etua arvioitaessa: lapsen näkemykset, lapsen identiteetti, perhesuhteiden vaaliminen, lapsen huolto, suojelu ja turvallisuus, lapsen mahdollinen haavoittuva asema, lapsen oikeus terveyteen ja lapsen oikeus koulutukseen.⁵²

Suomalaisessa oikeusperinteessä vakiintunut näkemys lapsen edusta ei siis vastaa täysin lapsen oikeuksien yleissopimusta ja lapsen oikeuksien komitean tulkintaa. Hakalehdon

---

⁴⁶ CRC/C/GC/14, kohta 17

⁴⁷ Linnanmäki 2019, s. 85–89

⁴⁸ LaVM 12/2018 vp, valiokunnan yleisperustelut: lapsen etu

⁴⁹ Linnanmäki 2019, s. 83; myös CRC/C/GC/14, kohta 32

⁵⁰ CRC/C/GC/14, kohta 48 ja 49

⁵¹ CRC/C/GC/14, kohta 51

⁵² CRC/C/GC/14, kohdat 52–79

mukaan lapsen etu on totuttu liittämään tiettyihin perheoikeudellisiin kysymyksiin sekä lastensuojeluun, kun taas lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulma on, että lapsen edun tulee olla ensisijainen lähtökohta kaikissa lapseen liittyvissä asioissa ja kaikkien lapselle kuuluvien ihmisoikeuksien toteutumisessa.⁵³ Komitea onkin kehottanut Suomea ryhtymään toimiin, joilla varmistetaan tehokas järjestelmä lapsen oikeuksien toteutumiselle kaikilla tasoilla.⁵⁴ Samoin komitea on ilmaissut huolensa, ettei lapsen edun periaatetta riittävästi kunnioiteta eikä käytännössä toteuteta kaikilla lapsiin vaikuttavilla alueilla.⁵⁵ Huoltajien käsitys oman lapsensa edusta on usein hyvin subjektiivinen, eikä se välttämättä ole sopuoinnussa lapsen omien oikeuksien ja itsemääräämisoikeuden täysimääräisen toteutumisen kannalta. Tiivistäen voidaan siis todeta, että normina lapsen etu on avoin, tapauskohtainen ja joustava, mikä muodostuu samanaikaisesti sekä sen vahvuudeksi että heikkoudeksi.

3.2.1 Lapsen etu ympärileikkauskontekstissa

Vanhempien tai huoltajien vastuulla on lapsen edun varmistaminen. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä merkittävä argumentti ympärileikkauksen puolesta on perheen, eli etenkin huoltajien, uskonnollinen ja kulttuurinen tausta. KKO on lähtenyt siitä, että huoltajien oikeus tehdä päätös poikalapsen ympärileikkauksesta on oltava objektiivisesti arvioituna lapsen edun mukaista. Se, että toimenpide olisi pelkästään perheen näkökulmasta paras ratkaisu, ei vielä riitä.⁵⁶ KKO perustelee ympärileikkauksen lapsen edun mukaisuutta sillä, että uskonnollisista syistä suoritettavalla ympärileikkauksella voidaan arvioida olevan myönteistä merkitystä leikattavan pojan itsensä, hänen identiteettinsä kehittymisen sekä uskonnolliseen ja sosiaaliseen yhteisöönsä kiinnittymisen kannalta.⁵⁷

KKO yhdistää lapsen edun identiteetin kehittymiseen ja yhteisöön kiinnittymiseen. Lapsen identiteetti ja siteiden säilyminen perheeseen on huomioitu myös lapsen oikeuksien komitean lausunnossa, jossa se määrittelee lapsen edun ulottuvuuksia.⁵⁸ Lapsen identiteettiin liittyen komitea kuitenkin toteaa, etteivät lapset ole homogeeninen ryhmä. Erilaiset lapsen henkilöllisyyteen kuuluvat ominaisuudet kuten sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, kansallinen alkuperä, uskonto, uskomukset, sivistyksellinen identiteetti ja persoonallisuus

---

⁵³ Hakalehto-Wainio 2013, s. 33

⁵⁴ CRC/C/FIN/CO/4, kohdat 10–12

⁵⁵ CRC/C/15/Add.272, kohdat 20–21

⁵⁶ KKO 2008:93, kohta 23

⁵⁷ KKO 2008:93, kohta 26

⁵⁸ CRC/C/GC/14, kohdat 55–57 ja 58–70

vaikuttavat arvioitaessa identiteettiä osana lapsen etua.⁵⁹ Uskonnollisesta identiteetistä komitea toteaa, että lapsen etniseen, uskonnolliseen, sivistykselliseen ja kielelliseen taustaan on kiinnitettävä huomiota sijaiskotia järjestettäessä.⁶⁰ Vaikka komitea mainitsee uskonnon ja etnisen taustan huomioimisen biologisista vanhemmista erottamisen kontekstissa, voidaan silti pitää selvänä, että uskonnolla ja etnisellä taustalla on yleisestikin merkittävä vaikutus lapsen identiteettiin.

Komitea kuitenkin huomauttaa, että sivistykselliseen identiteettiin tai uskonnollisiin ja kulttuurisiin arvoihin vedoten ei voida puolustella tai oikeuttaa sitä, että päätöksentekijät tai viranomaiset ylläpitävät perinteitä ja kulttuurisia arvoja, jotka epäävät lapselta yleissopimuksessa taatut oikeudet tai eivät ole lapsen edun mukaisia.⁶¹ Lausunnossa ei tarkenneta, mitä tällä tarkoitetaan, mutta sen voi tulkita painottavan sitä, ettei identiteetin muodostuminen ole muita lapsen edun muodostamia osa-alueita tärkeämpi.⁶² Komitean lausunnon mukaan yhtä tärkeitä lapsen edun kannalta ovat myös esimerkiksi lapsen oikeus terveyteen⁶³ ja suojeluun⁶⁴ sekä lapsen näkemysten huomioiminen⁶⁵, mitkä puhuvat enemmän ympärileikkauksen hyväksyttävyyttä vastaan. Lapsen edun määrittely yksittäistapauksissa on siis eri intressien välistä punnintaa. Fox ja Thomson ovat esittäneet, että ympärileikkauksen välittömien vaikutusten lisäksi tulisi kiinnittää huomiota mahdollisiin myöhempisiin psykologisiin tai seksuaalisiin vaikutuksiin sekä aikuistuvan lapsen valinnanvapauteen ja yksilöllisiin intresseihin.⁶⁶

Tapauksen KKO 2008:93 aikaan lapsen oikeuksien komitea ei ollut vielä antanut edellä käsiteltyjä lausuntoja. Myöhemmissä ratkaisuissa (KKO 2016:24 ja KKO 2016:25) korkein oikeus ei kuitenkaan ota kantaa komitean lausuntoihin lapsen edun muodostumisesta, vaan perustaa ratkaisunsa tapaukseen KKO 2008:93. Hakalehto on kritisoinut korkeinta oikeutta siitä, ettei se ole käyttänyt perheoikeudellisten ratkaisujensa argumentaatioissa hyväksi lapsen oikeuksien sopimusta ja lapsen oikeuksien komitean tulkintamateriaalia, vaan on linjannut lapsen etua paljon kapeammin kuin LOS:sta on johdettavissa.⁶⁷ Kritiikkiä on antanut myös

---

⁵⁹ CRC/C/GC/14, kohta 55

⁶⁰ CRC/C/GC/14, kohta 56

⁶¹ CRC/C/GC/14, kohta 57

⁶² ks. CRC/C/GC/14, kohta 80: ”Lapsen edun perusarviointi on kaikkien lapsen etuun vaikuttavien oleellisten tekijöiden yleisarviointi, jossa kunkin tekijän painoarvo riippuu muista tekijöistä.”

⁶³ CRC/C/GC/14, kohdat 77 ja 78

⁶⁴ CRC/C/GC/14, kohta 73

⁶⁵ CRC/C/GC/14, kohta 53 ja 54

⁶⁶ Fox & Thomson 2009, s. 26

⁶⁷ Hakalehto DL 2016, s. 442–443

Godzinsky, jonka mukaan ylimmät tuomioistuimet eivät merkittävästi avaa tai arvioi lapsen edun käsitettä ratkaisutoiminnassaan, vaikka ne siihen aktiivisesti viittaavatkin.⁶⁸

Perhe-elämän suoja kattaa sen, että huoltajilla on oikeus kasvattaa lastaan oman uskontonsa ja kulttuurinsa mukaisesti. Lapsen edun katsotaan toteutuvan parhaiten, kun se on sopusoinnussa vanhempien intressien kanssa.⁶⁹ Lähtökohtaisesti voidaankin ajatella lapsen identiteetin muodostuvan vanhempien kasvatuksen mukaisesti siihen sosiaalisen ja kulttuuriseen ympäristöön, jossa perhe elää. Tilanteesta tulee kuitenkin ongelmallinen, mikäli lapsi myöhemmin kasvaessaan päättää elää huoltajistaan ja perheestään poikkeavalla tavalla. Tällöin lapsen oma identiteetti ei välttämättä vastaa sitä identiteettiä, jonka kehittymisellä perusteltiin tehtyä ympärileikkausta.

3.2.2 Lapsen oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon

Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklan mukaan lapsella on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksiään kaikissa lasta itseään koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Vastaava oikeus lapselle on turvattu myös perustuslain 6.3 §:ssä. Lapsen oikeuksien komitea pitää lapsen osallistumisoikeutta yhtenä sopimuksen yleisperiaatteista ja se on keskeinen elementti myös lapsen edun arvioinnissa. Komitea korostaa, että päätökset, joissa ei huomioida lapsen näkemyksiä tai anneta niille painoarvoa eivät ole lapsen edun mukaisia. Se, että lapsi on hyvin nuori tai haavoittuvassa asemassa, ei poista tätä oikeutta tai vähennä lapsen näkemyksille annettavaa painoarvoa.⁷⁰

Kulttuurit ja uskonnot joihin ympärileikkaus kuuluu usein edellyttävät toimenpiteen suorittamista pienelle lapselle, jonka näkemystä asiaan ei tosiasiallisesti pystytä selvittämään. Tällöin pelkästään lapsen omasta uskonnonvapaudesta ei voida johtaa oikeutusta hänen huoltajiensa päätösvalalle.⁷¹ Huoltajan oikeus kasvattaa lasta oman uskontonsa mukaisesti ei siis ole rajaton, joten pelkästään sillä ei voida perustella ympärileikkauksen oikeutusta. Korkein oikeus on todennut, että lapsen kyetessä arvioimaan ympärileikkauksen merkityksen, on hänen mielipiteelleen annettava ratkaiseva merkitys ympärileikkauksen oikeutusta arvioitaessa.⁷²

---

⁶⁸ de Godzinsky 2013, s. 165

⁶⁹ Hakalehto – Helander DL 2017, s. 946

⁷⁰ CRC/C/GC/14, kohdat 53 ja 54

⁷¹ KKO 2008:93, kohta 20

⁷² KKO 2016:24, kohta 32

Biolääketiedesopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa on edellytetty toimenpiteen välittömästä hyötyä henkilölle, joka ei voi antaa siihen suostumustaan. Vaikka säännös ei KKO:n mukaan suoraan sovellu muihin kuin lääketieteellisiin syin tehtyihin toimenpiteisiin, voidaan sille antaa välillistä ja ohjaavaa merkitystä. Se, mitä säännöksen välittömällä hyödyllä tarkoitetaan jää avoimeksi. KKO on tulkinnut tätä siten, ettei välittömästä hyötyä voi rajata tarkoittamaan pelkästään terveydellistä hyötyä, koska sitä ei ole nimenomaisesti mainittu. Tästä syystä välittömällä hyödyllä voidaan KKO:n mukaan tarkoittaa myös muuta kuin terveydellistä hyötyä, kuten kulttuurista tai sosiaalista hyötyä.⁷³ Lahti on välittömän hyödyn soveltuvuudesta eri linjoilla. Hänen mukaansa biolääketiedesopimuksen 26 artiklassa tyhjentävästi luetelluista rajoitusperusteista ei voida johtaa sellaisia KKO:n perusteluissa mainittuja uskonnollisia, kulttuurillisia tai sosiaalisia syitä, joihin nojautuen poikien ympärileikkaus olisi perusteltua välittömän hyödyn kannalta.⁷⁴

Nylundin mukaan nykysääntely takaa lähinnä lapsen muodollisen kuulemisen. Tällöin vanhempien odotetaan edustavan lapsen näkemyksiä, ilman että voidaan olla varmoja siitä, onko vanhempi ylipäättään kuullut lapsen näkemyksiä.⁷⁵ Hakalehto-Wainio niin ikään huomauttaa, että käytännössä osallisuuden toteuttamisen varmistaminen on haastavaa, sillä kukaan ei valvo sitä perhepiirissä eikä lapsella ole mahdollisuutta valittaa tai kannella näkemyksiensä sivuuttamisesta. Hakalehto-Wainio jatkaa, ettei tulisi ajatella mitään ratkaisuja lapset eivät voi tehdä, vaan miten lasten osallistuminen voitaisi taata.⁷⁶ Tämän ajatuksen kanssa ristiriidassa on useat lait Suomen lainsäädännössä, joissa määritellään tiukat ikäraajat lapsen osallisuudelle.⁷⁷ Ympärileikkauskontekstissa osallisuuden turvaamista voi pohtia päinvastoin: tulisiko lailla säätää tietty ikäraja, jota ennen huoltajilla ei ole oikeutta päättää lapsen ympärileikkauksesta? Pyrkimyksenä olisi lykätä päätöstä ajankohtaan, jolloin lapsella on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon. Tällaisen menettelyn kannalla on ollut muun muassa lapsiasiavaltuutettu vuonna 2013.⁷⁸

---

⁷³ KKO 2016:24, kohta 13

⁷⁴ Lahti 2010, s. 62

⁷⁵ Nylund 2021, s. 325–357

⁷⁶ Hakalehto-Wainio 2013, s. 40

⁷⁷ ks. esim. LHL 15a §, jonka mukaan alle 12-vuotiaan osallisuudelta edellytetään kuulemisen välttämättömyyttä asian ratkaisemiseksi; sekä uskonnonvapauslain 3§ 3. momentin ikärajoitukset.

⁷⁸ LAPS/368/2013, s. 6/8

4 Ympärileikkauksen perusoikeuskollisio: uskonnonvapaus ja oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen

4.1 Uskonnonvapauden lähtökohdat ja lapsen oma uskonnonvapaus

Perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta ympärileikkausta koskevassa päätöksenteossa on vastakkain yhtäältä vanhempien uskonnonvapaus (PL 11 §) sekä perhe-elämän suoja (PL 10 §) ja toisaalta lapsen oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen (PL 7 §) sekä yksityisyyteen (PL 10 §). LOS:n mukaan lapsen perus- ja ihmisoikeudet tulisi toteuttaa täysimääräisinä. Haasteena on erilaisten perusoikeusintressien keskinäinen painottaminen tilanteessa, jossa yhden perusoikeuden täysimääräinen toteutuminen väistämättä loukkaa toisen perusoikeuden täysimääräistä toteutumista.

Perustuslain 11 §:n mukaan jokaisella on uskonnon ja omatunnon vapaus. Siihen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus sekä niin sanottu negatiivinen uskonnonvapaus eli oikeus olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan tai osallistua omatuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Uskonnonvapauteen sisältyy jokaisen uskonnollisen yhteisön mahdollisuus päättää omista uskonnollisista menoistaan.⁷⁹ Uskonnonvapaus turvataan myös EIS:n 9 artiklassa sekä KP-sopimuksen 18 artiklassa.

Uskonnonvapauslain (453/2003) tarkoituksena on turvata uskonnonvapauden käyttämistä (1§). Sen 3 §:n mukaan huoltajilla on yhdessä oikeus päättää lapsensa uskonnollisesta asemasta. Samanlainen oikeus sisältyy KP-sopimuksen 18 artiklan 4 kohtaan, jonka mukaan huoltajalla on oikeus taata lapsensa uskonnollinen ja moraalinen opetus omien vakaumustensa mukaan. Huoltajilla on melko vahva asema lapsensa uskonnollisen kasvatuksen osalta, sillä lapsi pystyy vasta täysi-ikäisenä itsenäisesti päättämään omasta uskonnollisesta asemastaan. Ennen täysi-ikäisyyttä lapsen mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi uskonnolliseen yhdyskuntaan liittymiseen tai siitä eroamiseen on sidoksissa huoltajien suostumukseen.⁸⁰

LOS 14 artiklan lähestymistapa lapsen uskonnonvapauteen on toisenlainen. 1 kohdan mukaan sopimusvaltiot kunnioittavat lapsen oikeutta ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. 2 kohdan mukaan sopimusvaltiot kunnioittavat vanhempien ja huoltajien oikeuksia ja velvollisuuksia ohjata lasta tämän oikeuden käyttämisessä tavalla, joka vastaa lapsen

---

⁷⁹ HE 309/1993 vp. s. 55

⁸⁰ Uskonnonvapauslaki 453/2003, 3§ 3. momentti

kehitystasoa. Uskonnonvapauslaissa huoltajalla on oikeus *päättää* lapsen uskonnollisesta asemasta ja KP-sopimuksessa vapaus *taata* uskonnollinen opetus omien vakaumusten mukaan. Lapsen oikeuksien sopimuksen *ohjata* -termi viittaa siis huomattavasti löyhempään suhtautumiseen huoltajan päätösvallasta. Keskiöön nousee lapsen opastaminen lapselle itselleen kuuluvien oikeuksien käyttöön. Kun tätä tarkastellaan LOS:n yleisperiaatteiden valossa, vaikuttaisi siltä, ettei LOS 14 artikla tarkoita, että lapsen tulee seurata huoltajiensa uskontoa täysi-ikäiseksi asti vaan hän voi päättää itse omasta vakaumuksestaan jo ennen tätä.⁸¹ Lapsen oikeus uskonnonvapauteen ja oman maailmankuvan muodostamiseen liittyy olennaisesti myös lapsen oikeuteen saada näkemyksensä huomioiduksi kehitystään vastaavalla tavalla sekä lapsen kohteluun yksilönä, jolla on samat oikeudet kuin aikuisella.

4.2 Rajoittaminen ja suhde PL 7 §:n henkilökohtaiseen koskemattomuuteen

4.2.1 Perustuslain 7 §:n takaamat oikeudet

Perustuslain 7 § turvaa jokaiselle oikeuden elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. 2. momentin mukaan kenenkään ihmisarvoa ei saa loukata. 3. momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Pellonpään mukaan PL 7 §:n turvaamilla oikeuksilla on vahva painoarvo perusoikeuksien punnintatilanteissa. Vähäiset rajoitukset muihin perusoikeuksiin ovat hyväksyttävissä, mikäli niiden tarkoituksena on suojata PL 7 §:ssä turvattuja oikeuksia.⁸²

PL 7 § antaa turvaa oikeudenvastaisia tekoja vastaan. Se siis suojaa tällaisilta teoilta valtion tekemänä ja samalla velvoittaa valtion lainsäädäntötoimin turvaamaan näitä oikeuksia muita ulkopuolisia loukkauksia vastaan.⁸³ Perustuslain esitöiden mukaan 3. momentin lakiin perustumisen vaatimus kohdistuu sekä lainsäätäjään että -soveltajaan.⁸⁴ Lainsäätäjän tehtävänä on siis varmistaa, ettei kenenkään perusoikeuksia loukata julkisen vallan tasolta eikä toisen yksilön tekemänä. Tämän valossa on erikoista, ettei ympärileikkauksesta ole laintasosta sääntelyä, mutta oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen on uskonnonvapauden nojalla rajoitettu korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä.

---

⁸¹ Hakalehto – Helander DL 2017, s. 952

⁸² Pellonpää 2005

⁸³ HE 309/1993 vp. s. 46

⁸⁴ HE 309/1993 vp. s. 48

Perustuslain esitöiden mukaan henkilökohtainen koskemattomuus suojaa ihmisarvoa loukkaavalta kohtelulta, joka toteutetaan puuttumalla ilman suostumusta henkilön fyysiseen olemukseen.⁸⁵ Pellonpään mukaan ihmisarvoa loukkaava kohtelua arvioitaessa on otettava huomioon suomalaisen yhteiskunnan muuttuvat arvostukset ja käsitykset.⁸⁶ Vaikka suomalaisessa yhteiskunnassa ja oikeuskulttuurissa yksilön oikeudet ja itsemääräämisoikeus ovat keskeisessä asemassa, on tärkeää ottaa huomioon yhteiskunnan moninaistuminen. Globalisaation myötä Suomessa elää yhä enemmän ihmisryhmiä, joiden arvostukset ja näkemykset eroavat valtaväestöstä. Ympärileikkauksia suoritetaan sellaisten ihmisryhmien ja uskontojen keskuudessa, joissa se nähdään oleellisena osana uskonnon harjoittamista ja joissa sillä on syvälle historiaan yltävät juuret. Näissä yhteisöissä ympärileikkausta tuskin pidetään ihmisarvoa loukkaavana. Toisaalta pakottavan lainsäädännön asettamien oikeuksien ja velvollisuuksien tulee olla kaikille ihmisille samanlaiset, eikä kenellekään voida myöntää erivapauksia niistä poikkeamiseen pelkästään uskonnollisen tai kulttuurisen taustan perusteella. Kyseenalaista tällaisen erivapauden myöntäminen on etenkin, jos sen nojalla loukataan toisen yksilön perus- ja ihmisoikeuksia.

Perustuslain esitöiden mukaan oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen antaa suojaa esim. pakolla toteutettavia lääketieteellisiä tai vastaavia toimenpiteitä vastaan.⁸⁷ Poikien ympärileikkaus itsessään on lääketieteellinen toimi, sillä niitä tehdään myös lääketieteellisin perustein. Ympärileikkaus on siis luonteeltaan lääketieteellinen toimenpide, mutta uskonnon perusteella tehdyissä ympärileikkauksissa toimenpiteen motivaatio ja tarkoitus ei ole lääketieteellinen. Perusoikeus punninnassa onkin tarpeen pohtia, miten uskonnollisin perustein tehty lääketieteellinen toimenpide asettuu esitöissä lausuttuun, tai voidaanko uskonnon perusteella tehtyä ympärileikkausta pitää esitöissä tarkoitettuna ”vastaavana toimenpiteenä”, jota vastaan PL 7 § antaa suojaa.

Mitä tulee pakkokriteeriin, on aiheellista pohtia, onko toimenpide pakolla toteutettu, kun sille ei ole toimenpiteen kohteen nimenomaista suostumusta. PL 7 § turvaa niin ikään henkilökohtaisen vapauden, joka suojaa yksilön fyysisen vapauden lisäksi myös hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeutta.⁸⁸ Vaikkei pakkokriteeri toteutuisikaan, on selvää,

---

⁸⁵ HE 309/1993 vp. s. 46

⁸⁶ Pellonpää 2005

⁸⁷ HE 309/1993 vp. s. 47

⁸⁸ HE 309/1993 vp. s. 46

että ilman lapsen suostumusta tehty ympärileikkaus on jännitteinen lapsen itsemääräämisoikeuden kanssa.

4.2.2 Uskonnonvapauden rajoittaminen

Perustuslain 11 §:ään ei sisälly suoraa rajoituslauseketta. Perustuslain esitöissä on kuitenkin korostettu, ettei tämä merkitse ihmisarvoa loukkaavan tai perusoikeuksien ja oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisten toimien hyväksymistä, joihin vedotaan uskonnon ja omatunnonvapauden nimissä. Tällaisesta esimerkkinä mainitaan naisten ympärileikkaus, jota ei voida missään olosuhteissa oikeuttaa uskonnonvapauteen vedoten. Poikien ympärileikkausta ei erikseen mainita. Esitöissä kuitenkin korostettiin, että ”muiden ihmisten perusoikeuksiin liittyvät näkökohdat olisi otettava huomioon tulkittaessa, miten pitkälle säännöksen antama perusoikeussuoja, esimerkiksi uskonnon harjoittamisen käsite, ulottuu. Esimerkiksi lapsen perusoikeuksia, kuten oikeutta elämään ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, ei saa loukata muun henkilön uskonnon ja omatunnon vapauteen vedoten.”⁸⁹ Vaikka poikien ympärileikkausta ei nimenomaisesti mainita, esitöistä käy silti melko yksiselitteisesti ilmi, ettei uskonnonvapauteen vedoten voida loukata toisen ihmisen, etenkin lapsen, henkilökohtaista koskemattomuutta.

Uskonnonvapauden, kuten muidenkaan perusoikeuksien, rajoittaminen ei saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.⁹⁰ EIS 9 artiklan 2 kohtaan ja KP-sopimuksen 18 artiklan 3 kohtaan sisältyvät kvalifioidut rajoituslausekkeet, joiden mukaan ”henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, jotka on säädetty lailla ja jotka ovat välttämättömiä suojelemaan yleistä turvallisuutta, järjestystä, terveydenhoitoa, moraalialia tai muiden perusoikeuksia ja -vapauksia.” Samansisältöinen rajoituslauseke löytyy myös LOS 14 artiklan 3 kohdasta.

Ojasen ja Scheinin mukaan PL 11 §:n rajoittaminen on hyväksyttävää suhteessa uskonnon ja omatunnonvapauden harjoittamiseen tai ilmaisemiseen, mutta ei esimerkiksi suhteessa huoltajien oikeuteen päättää lapsen uskonnollisesta ja moraalisisesta kasvatuksesta.⁹¹ Jos siis huoltajien uskonnonvapautta halutaan rajoittaa lapsen henkilökohtaisen koskemattomuuden perusteella, on keskeistä pohtia, voidaanko ympärileikkauksen katsoa olevan osa uskonnon

---

⁸⁹ HE 309/1993 vp. s. 56

⁹⁰ PeVM 25/1994 vp. s. 5

⁹¹ Ojanen ja Scheinin 2005. ks. myös. YK:n ihmisoikeuskomitean kannanotto 22/48, 1993, kohta 8

harjoittamista vai lapsen uskonnollista kasvattamista. KKO on ratkaisukäytännössään todennut poikien ympärileikkauksen olevan tietyissä yhteisöissä ja kulttuureissa vakiintunut, uskonnollisiin traditioihin pohjautuva perinne, joka on juurtunut syväälle kyseisissä yhteisöissä.⁹² Tämä viittaisi ympärileikkauksen luonnehdintaan uskonnon harjoittamisena ja ilmaisemisena. Toisaalta päätöksen ympärileikkauksesta tekevät usein lapsen huoltajat, kun lapsi ei ole vielä itse kykenevä muodostamaan päätöstä. Ympärileikkauksen tarkoituksena on tällöin liittää lapsi osaksi uskonnollista ja sosiaalista yhteisöä, jolla voidaan katsoa olevan myös kasvatuksellista merkitystä.

Yksilön perusoikeussuojasta nauttiminen ei voi johtaa toisen yksilön perusoikeuksien loukkaukseen. Jotta yksilön henkilökohtaisen koskemattomuuden suoja olisi tehokas, on tätä oikeutta omalla toiminnallaan loukkaavan toisen yksilön perusoikeuksien, kuten uskonnonvapauden, toisinaan väistyttävä.⁹³ Kollisiotilanteet tulisi ratkaista punninnalla, jossa pyritään turvaamaan mahdollisimman hyvin kaikkien kilpailevien perusoikeuksien toteutuminen.⁹⁴ Perusoikeuksien välisessä punninnassa ja rajoittamisessa tulee kiinnittää huomiota perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin.⁹⁵ Tällainen laaja-alainen punninta olisi syytä tehdä asianmukaisesti lainsäädäntömenettelyssä, eikä jättää lainsoveltajan tulkintojen varaan. Ympärileikkauksen osalta tämän on todennut myös korkein oikeus.⁹⁶

Perustuslain esitöissä lausutun valossa vaikuttaisi siltä, ettei lapsen henkilökohtaisen koskemattomuuden rajoittaminen uskonnonvapauteen nojautuvalla ympärileikkauksella ole mahdollista. Esitöissä PL 7 §:n turvaamille oikeuksille annetaan vahva painoarvo suhteessa muihin perusoikeuksiin. Melko yksiselitteinen on myös PL 11 §:n kohdalla toteamus, ettei lapsen perusoikeuksia, kuten oikeutta elämään ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, saa loukata muun henkilön uskonnonvapauteen vedoten. Lopulta ympärileikkauksen oikeutus ei perustukaan pelkästään näiden kahden perusoikeuden väliseen suhteeseen, vaan lapsen etuun. Uskonnon perusteella tehdyt ympärileikkaukset suoritetaan poikkeuksetta alaikäisille lapsille, jolloin oikeudellisesti keskiöön nousee lapsen oikeudet. Pohdittaessa ympärileikkauksen oikeutusta on pääpaino lapsen edussa, jolloin perusoikeudet vaikuttavat pohdinnan taustalla.

---

⁹² KKO 2008:93, kohta 8

⁹³ Pellonpää 2005

⁹⁴ Viljanen 2001. s. 12

⁹⁵ Näitä ovat lakiin perustumisen vaatimus, täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus, suhteellisuus- ja hyväksyttävyyysvaatimus, ydinalueen koskemattomuuden kieltö, oikeusturvavaatimus ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus. ks. PeVM 25/1994 vp. s. 5

⁹⁶ KKO 2016:25, kohta 11

5 Johtopäätökset

5.1 KKO 2008:93 ympärileikkaussäätelyn lähtökohtana

Koska Suomen oikeustila poikalasten ympärileikkauksen osalta perustuu pitkälti ratkaisuun KKO 2008:93, näen tarpeellisena ensin arvioida sen onnistuneisuutta ja siitä vedettäviä johtopäätöksiä. KKO toteaa, ettei lapsen omasta uskonnonvapaudesta voida johtaa oikeutusta huoltajien päätösvalalle ympärileikkauksesta ja ettei huoltajien oman uskonnon mukaisesta kasvatusoikeudesta voida yksinään johtaa perustetta kajota lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen, jonka suoja on lähtökohtaisesti vahva.⁹⁷ Korkein oikeus katsookin, että tapauksen ratkaiseminen kulminoituu lapsen etuun. Vaikka perus- ja ihmisoikeuksien välinen punninta on tapauksessa vahvasti läsnä, vaikuttavat ne jäävän lopulta ikään kuin asian taustalle, huomion kohdistuessa lapsen etuun.

Perusoikeuksien välinen punninta on ratkaisussa melko onnistunutta, mutta niistä vedettäviin johtopäätöksiin jää arvostelun varaa. Ensinnäkin korkein oikeus toteaa, että ympärileikkausta voidaan pitää vähäisenä puuttumisena henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, vaikka siinä poistetaan peruuttamattomasti, ja usein ilman lapsen suostumusta, tervettä kudosta ja vaikka se täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön.⁹⁸ Vertailukohtana henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttumisesta ja sen vähäisyyden määritelmästä nostan esiin lailla säädetty turvatarkastustoimenpiteet lentoliikenteessä (305/1994). Kyseisen lain 3 §:ssä on säädetty sallituksi sellainen puuttuminen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, jossa lentoliikenteen matkustajalta voidaan tarkistaa, ettei tällä ole vaatteissaan tai yllään vaarallisia esineitä. Tällainen toimenpide ei täytä pahoinpitelyn tunnusmerkistöä eikä sillä poisteta peruuttamattomasti tervettä kudosta. Silti siitä on säädetty lain tasolla, toisin kuin ympärileikkauksesta. Oikeus määrätä itsestään ja omasta ruumiistaan turvataan niin PL 7 §:ssä kuin PL 10 §:ssä. Henkilökohtaista koskemattomuutta rajoittavia lakeja on useita.⁹⁹ Tämän perusoikeuden rajoittaminen ei siis ole epätavanomaista. Epätavanomaista ja oikeudellisesti kestäväntä puolestaan on, ettei perus- ja ihmisoikeuksiin kajoavasta ympärileikkauksesta ole säädetty lailla.

---

⁹⁷ KKO 2008:93, kohdat 20 ja 21

⁹⁸ KKO 2008:93, kohdat 4, 25 ja 26

⁹⁹ esim. pakkokeinolaki 806/2011; rikoslain 39/1889 2 luvun mukaiset vankeusrangaistukset; mielenterveyslain 1116/1990 tahdosta riippumaton hoito.

Toiseksi korkein oikeus perustelee ympärileikkauksen oikeutusta sillä, että se on maailmanlaajuisesti yleinen ilmiö ja syvälle juurtunut perinne monissa kulttuureissa.¹⁰⁰ Tolvanen on todennut, että uskonnolliseen perinteeseen, tai traditioon ylipäättään, nojaaminen perusteluissa ei ole riittävää. Hän nostaa esimerkiksi lapsen ruumiillisen kurittamisen, joka oli Suomessa sallittua vielä 1970-luvulle saakka, mutta on sittemmin määritelty kielletyksi pahoinpitelynä. Tolvanen korostaa, että ”ympärileikkaus kajoaa lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen ankarammin ja pidemmälle menevin vaikutuksin kuin esimerkiksi luunapin antaminen tai kevyt tukistus.”¹⁰¹ Myös tämä esimerkki asettaa KKO:n perustelut vähäisestä puuttumisesta kyseenalaiseen valoon.

Perinteeseen vetoamiseen on ottanut kantaa myös Kangas. Hänen mukaansa on valtion velvollisuus huolehtia siitä, ettei kenenkään oikeuksia loukata. Tämä korostuu etenkin silloin, kun kulttuuriseen perinteeseen vedoten kyseenalaistetaan pakottavaa lainsäädäntöä, eli tässä tapauksessa perusoikeuksia. Kangas myös esittää mahdollisuuden oikeusjärjestyksen vastaisten perinteiden torjumiselle *ordre public* -periaatteeseen vedoten.¹⁰² Kuten aiemmin todettu, perusoikeuksien kollisiotilanteet ovat punnintaa, jossa tarkoituksena on pyrkiä turvaamaan mahdollisimman hyvin kaikkien kilpailevien perusoikeuksien toteutuminen. Tästä syystä en näkisi ympärileikkauksen totaalista kieltämistä *ordre public* -periaatteen nojalla tarkoituksenmukaisena. Selvää kuitenkin on, ettei oikeusjärjestyksemme voi kumartaa erilaisiin kulttuureihin ja uskontoihin kuuluvien käytänteiden ja perinteiden edessä. Lain tulee määrittää rajat yhteiskunnassa toimimiselle. Näiden rajojen tulee olla jokaiselle ihmiselle samat riippumatta uskonnosta, kulttuurista tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Kolmanneksi ympärileikkaukseen ei KKO:n mukaan liity lasta tai hänestä sittemmin kehittyvää aikuista kielteisesti leimaavia piirteitä.¹⁰³ STM on myöhemmin todennut että ”toimenpide voi aiheuttaa välittömiä komplikaatioita, kuten verenvuotoa, tulehduksia, peniksen kuolion tai jopa toimenpiteen kohteena olevan lapsen kuoleman.” Myöhäisinä komplikaatioina on mainittu virtsaputken suun ahtautuminen, uusintaleikkauksen tarve sekä seksuaalisen tunnon herkkyyden väheneminen.¹⁰⁴ Lisäksi lääkäriliitto on todennut, ettei pitkän aikavälin haittavaikutuksia, kuten seksuaalisuuteen liittyviä sekä psykologisia haittoja,

---

¹⁰⁰ KKO 2008:93, kohdat 7 ja 8

¹⁰¹ Tolvanen ratkaisusta KKO 2008:93

¹⁰² Kangas 2013, s. 106–107

¹⁰³ KKO 2008:93, kohta 25

¹⁰⁴ Korpilahti (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:17, Väkipollaton lapsuus 2020–2025, Helsinki 2021, s. 164–165

ole juuri tutkittu.¹⁰⁵ Ei siis ole yksiselitteistä, etteikö ympärileikkauksella voisi olla negatiivisia vaikutuksia lapsen elämään niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä. Selvää on, että laajempi selvitys ympärileikkauksen monialaisista vaikutuksista on tarpeen.

Painoarvoltaan kenties suurin KKO:n peruste ympärileikkauksen puolesta oli, että sillä voidaan katsoa olevan myönteistä merkitystä nimenomaan leikattavan pojan itsensä, hänen identiteettinsä kehittymisen sekä uskonnolliseen ja sosiaaliseen yhteisönsä kiinnittymisen kannalta.¹⁰⁶ Lapselle suoritettu ympärileikkaus voi olla omiaan ohjaamaan tietynlaisen identiteetin muodostumiseen, mikä usein on huoltajien uskontoa ja kulttuuria vastaava. Ongelmallinen tilanteesta tulee etenkin silloin, jos lapsen oma identiteetti ja vakaumus myöhemmin poikkeavat tästä. Lapsen puolesta tehty ympärileikkauspäätös on jännitteinen LOS:n yleisperiaatteiden ja LOS 14 artiklan mukaisen huoltajien ”ohjaus” -velvollisuuden kanssa. Ympärileikkaus on siis lapsen oman uskonnonvapauden toteutumisen kannalta ongelmallista. Tämän on todennut myös Tolvanen, jonka mukaan ympärileikkauksella sidotaan poikalapsi uskonnolliseen yhteisönsä niin, että eroaminen yhteisöstä voi olla vaikeaa tai jopa mahdotonta siinä vaiheessa, kun hän alkaa itsenäisesti muodostamaan maailmankuvaansa.¹⁰⁷

Pelkkä huoltajien uskonnonvapauden tai muiden oikeuksien suojaaminen ei siis riitä lapsen henkilökohtaisen koskemattomuuden rajoittamiseen. KKO:n mukaan lähtökohtana lapsen ja huoltajien oikeuksien yhteensovittamisessa on huoltajan oikeus ja velvollisuus huolehtia lapsen edusta. Huoltajien tulee pyrkiä lapsen kokonaisedun toteuttamiseen parhaalla mahdollisella tavalla.¹⁰⁸ Vaikka ratkaisu lopulta pohjautuu lapsen edulle, määritellään se varsin pintapuolisesti ja heikosti. Lapsen edun perustellaan toteutuvan lähinnä identiteetin kehittymisen ja sosiaaliseen yhteisöön kiinnittymisen kannalta.¹⁰⁹ KKO ei myöhemmissä ratkaisuisissa sen tarkemmin punnitse lapsen edun muita ulottuvuuksia, joita käsitellään esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien komitean lausunnossa.¹¹⁰ Vaikka lapsen kokonaisuus on ratkaisun lähtökohta, jää sen määrittely ontuvaksi ja yksipuoliseksi.

---

¹⁰⁵ Kattelus (päätoim.), Sariola (toim.), Suomen Lääkäriliitto, Lääkärin etiikka 8. painos, 2021, s. 131

¹⁰⁶ KKO 2008:93, kohta 26

¹⁰⁷ Tolvanen ratkaisusta KKO 2008:93

¹⁰⁸ KKO 2008:93, kohta 22

¹⁰⁹ KKO 2008:93, kohdat 23 ja 26

¹¹⁰ CRC/C/GC/14, kohdat 52–79

5.2 Lainsäädäntötarve

Ympärileikkauksen oikeudellinen hyväksyttävyyys on laaja-alainen ja monimutkainen kysymys. Positiivisen sääntelyn puuttuessa korkein oikeus on joutunut ikään kuin puun ja kuoren väliin, jossa jonkinlainen ratkaisu ja tulkinta on ollut pakko tehdä. Ratkaisussa KKO 2016:25 korkein oikeus korostaa, että ”puuttuminen lapsen ruumiilliseen koskemattomuuteen voi olla oikeutettua muista kuin lääketieteellisesti perustelluista syistä vain, jos se on *selvästi* ja *yksiselitteisesti* lapsen edun mukaista.”¹¹¹ On kyseenalaista, pystyvätkö tuomioistuimet tyydyttävästi perustelemaan ympärileikkausten oikeuttamisen niin, että *selvästi* ja *yksiselitteisesti* vaatimukset täyttyvät. Korkein oikeus on myös itse todennut, ettei yksittäistapauksia ratkomalla pystytä hallitsemaan näin laaja-alaista ja monitahoista kysymystä.¹¹²

Oikeuskäytäntöön perustuvaan sääntelyyn liittyen Hyttinen nostaa esiin tuomarin subjektiivisten näkemysten roolin seuraamusharkinnassa, mikä korostuu erityisesti ratkaistaessa perus- ja ihmisoikeussensitiivisiä syyllisyyskysymyksiä. Hyttisen mukaan, mikäli tuomari puoltaa uskonnon ja perhe-elämän vapautta poikien ympärileikkaus tapauksessa, on hän taipuvainen löytämään argumentteja näiden seikkojen puolesta. Toisaalta jos tuomari ei hyväksy henkilökohtaisen koskemattomuuden loukkausta, on hän taipuvaisempi suojelemaan tätä oikeutta uskonnonvapautta voimakkaammin.¹¹³ Tuomarin subjektiiviset näkemykset voivat siis vaikuttaa ratkaisun sisältöön merkittävästikin. Ei ole oikeudellisesti kestävää, että ympärileikkaussääntely on oikeuskäytännön ja tämän myötä viime kädessä tuomarin arvostusten varassa.

Korkeimman oikeuden linjauksiin liittyy myös rikosoikeudellisesti hankalia tulkintoja. Korkein oikeus vahvistaa ratkaisuisaan lapsen edun rikostunnusmerkistön täyttävän ympärileikkauksen oikeuttavaksi vastuuvapausperusteeksi, vaikka siitä ei ole säädetty lailla. Muista oikeuttamisperusteista, kuten pakkotila ja hätävarjelu, on säädetty lailla.¹¹⁴ Lahti on todennut, että laillisuusperiaatteen tausta-arvojen (ennakoitavuuden ja yhdenvertaisuuden) kannalta on suotavaa, että syytetyn eduksi vaikuttavista poikkeusperusteista säädettäisiin lailla.¹¹⁵ Syytetyn uskonnolliselle tai kulttuuriselle taustalle annettu merkitys

---

¹¹¹ KKO 2016:25, kohta 26

¹¹² KKO 2016:25, kohta 11

¹¹³ Hyttinen 2015, s. 247

¹¹⁴ ks. Hyttinen ratkaisusta KKO 2016:24

¹¹⁵ Lahti 2010, s. 57; ks. myös Hyttinen ratkaisusta 2016:25

rikosoikeudellisessa ratkaisuharkinnassa on niin ikään ongelmallista ja siihen on suhtauduttava varauksella.¹¹⁶

Tässä tutkielmassa on useaan otteeseen noussut esiin ympärileikkauksen lain tasoisen sääntelyn välttämättömyys. Tämän lisäksi olisi myös aiheellista tarkastella lapsen edun määritelmää nykyisessä lainsäädännössä. Suomeakin sitovan lapsen oikeuksien yleissopimuksen määritelmä lapsen edusta on huomattavasti kansallista lainsäädäntöä laajempi ja monipuolisempi.¹¹⁷ Lapsen oikeuksien komitean tulkintojen on vaikea tulla huomioiduksi kansallisissa käytännöissä niin kauan, kun kansallinen sääntely eroaa komitean tulkinnoista.¹¹⁸ Kuten ympärileikkauksen hyväksyttävyyden, myös lapsen edun määrittely on laaja-alaista ja monimutkaista. Molempien tarkempi määrittely vaatii perusteellista ja monipuolista yhteiskunnallista keskustelua.

Pohjoismaiset lapsiasiavaltuutetut ovat yhteisessä kannanotossaan vaatineet, että poikalasten tulee itse saada päättää ympärileikkauksestaan. Lapsiasiavaltuutetut perustelevat kantaansa mm. lääkintäeettisillä periaatteilla, lapsen oikeudella fyysiseen koskemattomuuteen sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleisperiaatteilla, jotka puoltavat suostumusperustaisuutta.¹¹⁹ Olen itsekin taipuvainen pitämään suostumusperusteista järjestelmää hyvänä ratkaisuna perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Joka tapauksessa lainsäädäntötarve poikien ympärileikkaukselle on todellinen. Ympärileikkauksen ja lapsen edun arviointiin liittyvät kysymykset ovat niin laajoja ja haastavia, ettei niitä pystytä ratkaisemaan tyydyttävästi pelkällä oikeuskäytännöllä. Vallitsevan oikeustilan mukaan ympärileikkaus on hyväksyttävissä sen ollessa lapsen edun mukainen. Hyttinen kiteyttää jäljelle jäävän ongelman osuvasti: ”minkäläisten tosiseikkojen vallitessa ympärileikkauksen voidaan sanoa olevan selvästi ja yksiselitteisesti lapsen edun mukainen operaatio?”¹²⁰

---

¹¹⁶ ks. Lahti 2010, s. 64; Tolvanen ratkaisusta KKO 2008:93; Hyttinen ratkaisusta 2016:24

¹¹⁷ ks. Hakalehto-Wainio 2013, s. 31–32

¹¹⁸ Linnanmäki 2019, s. 87

¹¹⁹ Edilex uutinen 2013: Pohjoismaiset lapsiasiavaltuutetut: Poikien saatava itse päättää ympärileikkauksesta

¹²⁰ Hyttinen ratkaisusta KKO 2016:24